

Gadījuma izpēte 14

Disleksija ir slimība, kuras pamatā ir smadzeņu darbība. Cilvēkiem ar disleksiju ir problēmas ar burtu un to kombināciju skaņu saskaņošanu, ko tie redz uz lappuses. Bērniem un pieaugušajiem, kuriem ir disleksija, ir grūtības tekoši lasīt un pareizi rakstīt vārdus. Šīm grūtībām nav nekādas saistības ar indivīda vispārējo inteliģenci. Lai gan cilvēki ar disleksiju lēni lasa, viņi bieži vien ir ļoti ātri un radoši domājoši. Un viņiem var būt spēcīgas spriešanas spējas.

Disgrāfija ir specifisks mācību traucējums, kam raksturīgas valodas grūtības (neatkarīgi no lasītprasmes), tostarp nespēja rakstīt salasāmus, jēgpilnus, strukturētus rakstus, skaidri izteikt domas un pareizi rakstīt. Diezgan pārstaidzoši, ka ir divu veidu disgrāfija: uz motoriku balstīta un uz valodu balstīta.

Apraksts: Desmitgadīgs zēns 5. klasē, kurš ir sabiedriska un draudzīgs. Klasē viņš nejūtas izolēts, un klasesbiedri viņu atbalsta. Galvenās grūtības mācībās viņam ir lietuviešu valodas stundās. Viņa lasītprasme joprojām nav pietiekama (viņš spēj vismaz silolamizēt nedaudz garākus vārdus), kā rezultātā viņam ir grūtības saprast un pārlasīt izlasīto tekstu. Pastāv grūtības ar jebkuru gramatikas uzdevumu. Grūtības salikt pareizus teikumus, iestarpināt izlaistos burtus, izrunāt vārdus, personificēt un pielietot apgūtos noteikumus praksē. Pārrakstot tekstu, viņš atstāj daudz kļūdu, jo mehāniski pārraksta burtus. Īpaši vājas ir patstāvīgās rakstīšanas un diktēšanas prasmes, atkārtojas vienas un tās pašas kļūdas. Burti ir neregulāri, un pierakstu burtnīca ir pilna ar zīmējumiem un labojumiem. Lēns darba temps. Bērns ir jūtīgs, ļoti emocionāls, izjūt neapmierinātību ar neveiksmēm, ātri kļūst dusmīgs un raud.

Atslēgas vārdi: disleksija/ disgrāfija.

Rīks 1

1. Nosaukums: Kā atpazīt specifiskus mācību traucējumus (disleksiju/disgrāfiju)

2. Izmantojot šo rīku uzzināsiet, vai bērnam, kurš tiek novērtēts, ir lasīšanas/rakstīšanas traucējumi.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: katram apgalvojumam atzīmējiet atbilstošo opciju (jā vai nē).

Apgalvojums	Jā	Nē
Lēns lasīšanas/rakstīšanas temps		
Lasot/rakstot aizstāj burtus/zilbes, veic minējumus		
Lasot nepamana pieturzīmes		
Neatšķir teikuma robežas (nejūt, kur beidzas viens teikums un sākas cits)		
Lasa bez intonācijas		
Pazaudē lasāmo vietu		
Raksturīgs ātrs lasīšanas nogurums		
Mehāniskā lasīšana - slikta lasītā teksta izpratne (grūtības pārstāstīt lasīto tekstu)		

Grūti atcerēties burtus		
Lasot un rakstot sajauc vizuāli līdzīgus burtus g-k, t-d, b-p, i-y, m-n		
Lasot vai rakstot, izlaiž atsevišķus burtus/zilbes		
Lasot skaļi, bieži izlaiž īsākus vārdus		
Izvairās no skaļas lasīšanas klases priekšā		
Nepareizi raksta burtus		
Rakstot ignorē rindas		
Rokraksts ir nekārtīgs, grūti salasāms, un tam ir daudz labojumu, skricelējumu		
Rakstot pieļauj daudzas gramatikas un/vai pieturzīmju kļūdas		
Grūtības pārrakstīt skaņas burtos		
Bieži nesaprot norādījumus vai uzdevumus, kas viņam/viņai tiek lasīti		
Izmainīta telpiskā uztvere (pa kreisi, pa labi, augšā, apakšā, uz, zem, starp)		
Grūti aptvert laika jēdzienus ('agrāk vēlāk', 'vakar-rīt'), gadalaikus, nedēļas dienas, to secību		

4. Rezultātu interpretācija: Ja esat atzīmējuši vairāk nekā 7 no apgalvojumiem slejā "Jā", ir aizdomas, ka skolēnam varētu būt lasīšanas/rakstīšanas traucējumi. Ieteicams konsultēties ar izglītības atbalsta speciālistiem par turpmāko rīcību.

5. Atslēgas vārdi: disleksija/ disgrāfija.

6. Saites papildu informācijai

<https://www.noodlepros.com/blog/2018/01/04/recognizing-signs-dyslexia/>

Rīks 2

1. Nosaukums: Tests "Māja-koks-cilvēks"

2. Izmantojot šo rīku var mērīt dažādus personības aspektus. Testa dalībniekiem tiek lūgts uzzīmēt māju, koku un cilvēku. Šo zīmējumu interpretācija tiek izmantota, lai izveidotu priekšstatu par personas kognitīvo, emocionālo un sociālo funkcionēšanu. Testu izmanto klīniskie psihologi, ergoterapeiti un pedagogi. To izmanto arī kā daļu no vairākiem personības un intelekta testiem, tostarp Roršaha, TAT un WAIS, kā personības novērtēšanas līdzekli. Turklāt HTP tests ir efektīvs līdzeklis, lai novērtētu smadzeņu bojājumus pacientiem ar šizofrēniju.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: Māja-koks-cilvēks tests aizņem vidēji 150 minūtes. Terapeiti (skolotāji) var izvēlēties starp viena posma testu, kurā zīmēšanai izmanto zīmuli vai krītiņu, un divu posmu testu, kurā pirmajā posmā izmanto krītiņu, bet otrajā - zīmuli. Katram posmam ir divas daļas, kur pirmajam neverbālajam un radošajam posmam seko strukturētais, verbālais posms. Testa dalībniekiem ir uzdots uz atsevišķām papīra lapām pēc iespējas precīzāk uzzīmēt māju, koku un cilvēku. Pēc tam viņiem uzdod vairākus jautājumus par

zīmējumiem. Buck ierosināja 60 jautājumu sarakstu, tomēr apmācītie testu veicēji var brīvi veidot savus variantus un uzdot papildjautājumus.

Šeit ir daži piemēri jautājumiem, kas varētu tikt uzdoti:

Māja:

- Kas dzīvo mājā?
- Vai cilvēki māju apmeklē?
- Vai tā ir laimīga māja?
- No kā māja ir veidota?
- Kas notiek mājas iekšienē?

Koks:

- Kāda veida koks tas ir?
- Cik vecs ir koks?
- Kāds ir gadalaiks?
- Vai koks ir dzīvs?
- Kurš laista koku?

Cilvēks:

- Kas ir cilvēks?
- Cik vecs ir cilvēks?
- Kā tas cilvēks jūtas?
- Vai cilvēks ir laimīgs?
- Ko cilvēkam patīk darīt?

Pēc tam, kad respondenti ir atbildējuši uz jautājumiem, viņu zīmējumi tiek analizēti un interpretēti.

4. Rezultātu interpretācija: mājas-koka-cilvēka tests ir balstīts uz domu, ka zīmējumi atspoguļo jūtas. Zīmējuma detaļas tiek uzskatītas par dažādu personības iezīmju attēlojumu.

Mājas zīmēšana

Māja uzskatāma par respondenta ģimenes attiecību un ģimenes vērtību izpausmi.

- Jumts apzīmē indivīda intelektuālo pusi un garīgo dzīvi.
- Sienas var būt saistītas ar testa dalībnieka rakstura spēku.
- Durvis un logi atspoguļo indivīda attiecības ar ār pasauli un sociālās integrācijas līmeni.

Koka zīmēšana

Tiek uzskatīts, ka koks liecina par dziļākajiem, neapzinātajiem personības aspektiem.

- Saknes var parādīt sociālās saiknes pakāpi. Koks bez zariem norāda, piemēram, ka personai ir maz kontaktu ar citiem.

- Stumbrs bieži tiek uzskatīts par iekšējā spēka attēlojumu.
- Koka vainags apzīmē idejas, domas un pašapziņu.

Cilvēka zīmēšana

Persona simbolizē ideālo sevi un savas sociālās mijiedarbības.

- Galva simbolizē intelektu, komunikāciju un iztēli.
- Acis norāda uz pasaules uztveri.
- Rokas sniedz informāciju par afektivitāti un agresivitāti.

Ir vairāki citi zīmējumu aspekti, kurus terapeiti ņem vērā, analizējot HTP testus:

Objektu izmēri

Tiek uzskatīts, ka zīmējumā attēloto objektu izmēri norāda uz pašvērtējuma un pārliecības līmeni. Piemēram, ļoti maza māja varētu liecināt par indivīda neapmierinātību ar dzīvi mājās.

Detalizācijas līmenis

Detalizācijas līmenis ir vēl viens faktors, kas atklāj respondenta personību, izmantojot zīmējumu. Ļoti detalizēta seja var norādīt uz nepieciešamību parādīt sevi labvēlīgā sociālajā gaismā. Gluži pretēji, attēli, kuros trūkst detaļu, bieži norāda uz depresiju.

Objektu atrašanās vieta

Objektu atrašanās vietai lapā arī ir nozīme. Zīmējumi, kas atrodas tuvu lapas augšai, tiek uzskatīti par saistītiem ar sapņiem un iztēli, savukārt apakšā esošie ir saistīti ar fizisko pasauli. Zīmējums lapas labajā pusē ir saistīts ar nākotni, centrs ir saistīts ar tagadni un pa kreisi ar pagātņi.

Triepieni un līnijas

Savukārt triepienu un līniju spiedienu, stingrība un blīvums norāda uz apņēmību un spēju pieņemt lēmumus. Divreiz uzvilktā viena un tā pati līnija liecina par nedrošību, neapmierinātību vai perfekcionismu. Savukārt emocionālo spēku, augstu pašcieņu un pārliecību par sevi atspoguļo līniju stingrība.

Testa kārtotāja attieksme

Papildus visiem iepriekš minētajiem elementiem terapeiti zīmēšanas laikā ņem vērā arī testa kārtotāja attieksmi, vārdus un žestus. Testa analīzē tiek ņemta vērā jebkura neapmierinātības, dusmu vai apmierinātības izpausme.

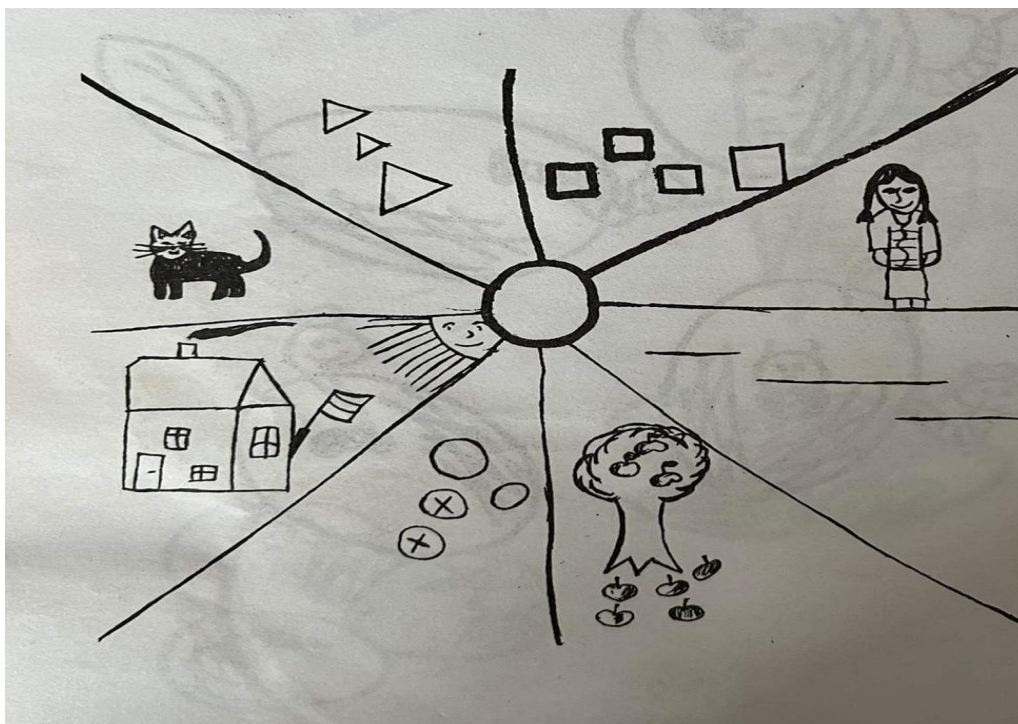
5. Atslēgas vārdi: kognitīvais, emocionālais, sociālais stāvoklis.

6. Saites papildu informācijai

Video YouTube: <https://practicalpie.com/house-person-tree-test>

Rīks 3

1. Nosaukums: Tove Krogh kontrolētas zīmēšanas novērošana akadēmisko sasniegumu prognozēšanai

Piemērs. Bērna ar psiholoģiskām, emocionālām pārmaiņām un mācīšanās grūtībām zīmēšana

2. Izmantojot šo rīku, lai zīmēšanas procesā varētu novērot bērna uzvedību un dokumentēt bērna interpretāciju par zīmējumu. Tas var sniegt vērtīgu ieskatu bērna domāšanas procesos un iztēlē, kā arī palīdzēt noteikt jomas, kurās ir jāattīstās un jāuzlabo.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: kad bērnam tiek iedots papīrs un zīmulis un pateikts "uzzīmē to, kas tev tiks pateikts, bet tikai vienu reizi", tas prasa ātri saprast un interpretēt vārdisko informāciju un pārvērst to vizuālā attēlojumā.

- Uzzīmējiet bumbu lapas centrā,
- Novelciet līniju no bumbiņas līdz vienam lapas stūrim,
- Zīmējiet līnijas no bumbiņas līdz citiem lapas stūriem,
- Zīmējiet līnijas uz pārējām lapas malām.

Esam saņēmuši telpas:

- Izvēlieties vienu no istabām. Zīmējiet trīs līnijas, bet tām jābūt dažāda garuma.
- Izvēlieties citu istabu. Uzzīmējiet tajā trīs trīsstūrus. Vidējam jābūt mazākajam.
- Uzzīmējiet četrus kvadrātus. Pēdējam jābūt lielākajam.
- Uzzīmējiet četrus apļus. Diviem no tiem jābūt vienāda izmēra. Atzīmējiet tos pašus ar krustiņu.
- Uzzīmējiet ābeli. Uz koka ir trīs āboli, bet uz zemes - pieci.

- Uzzīmē māju. Mājai ir durvis, trīs logi, uz jumta skurstenis ar dūmiem, pie mājas karogs, spīd saule.
- Izvēlieties citu istabu. Uzzīmējiet tajā cilvēku.
- Pēdējā istabā uzzīmē kaķi.

4. Rezultātu interpretācija:

Šis zīmējums var palīdzēt noteikt:

- Centra, stūru un malu apzināšanās
- Spēja atšķirt un atpazīt ģeometriskas formas un izprast to saistību
- Matemātiskās prasmes
- Motoriku un prasmi turēt zīmuli
- Attēlā uzzīmētā persona pārstāv bērna inteliģenci un radošumu
- Attēlā uzzīmētais kaķis simbolizē bērna novērošanas spējas, uzmanību detaļām un atmiņu.

5. Atslēgas vārdi: Apziņa, prasmes, inteliģence, radošums, uzmanība, atmiņa.